

Sygn. akt V CSK 22/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 19 czerwca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia Autorów i Wydawców "P. " przeciwko "E." S.A. o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 19 czerwca 2008 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 23 sierpnia 2007 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2007 r. zasądził od prowadzącej sprzedaż importowanych urządzeń reprograficznych Spółki Akcyjnej „E.” na rzecz Stowarzyszenia Autorów i Wydawców „P.” kwotę 124 678,31 zł na podstawie art. 20 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz. U. 2006 r. nr 90, poz. 631 ze zm. – dalej: „u.p.a.”).

Oddalając apelację strony pozwanej wyrokiem z dnia 23 sierpnia 2007 r., Sąd Apelacyjny podzielił zapatrywanie Sądu Okręgowego o braku podstaw do kwestionowania zgodności art. 20 ust. 1 pkt 2 i ust. 2-4 oraz art. 105 ust. 2 u.p.a. z normami konstytucyjnymi. Podobny pogląd wyraził również w odniesieniu do przepisów rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz. U. nr 105, poz. 991 – dalej: „rozp. Min. Kult.”) oraz art. 104 ust. 1 u.p.a. W konsekwencji nie było w ocenie Sądu Apelacyjnego podstaw do przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania o zgodność wskazanych przez stronę pozwaną przepisów z określonymi przez nią normami konstytucyjnymi.

Strona pozwana skarżąc w całości wyrok Sądu Apelacyjnego jako podstawy kasacyjne przytoczyła:

- bezpodstawne zastosowanie art. 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. w związku z § 4 pkt 2 rozp. Min. Kult. ze względu na sprzeczność art. 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. z art. 21, 31 ust. 3, art. 64 i 87 ust. 1 Konstytucji, a § 4 pkt 2 rozp. Min. Kult. z art. 2, 45, 92 ust. 1 i art. 87 ust. 1 Konstytucji oraz art. 104 ust. 1 u.p.a.,

- bezpodstawne zastosowanie art. 20 ust. 4 u.p.a. ze względu na jego sprzeczność z art. 2 i 87 ust. 1 Konstytucji,

- nieuwzględnienie sprzeczności art. 20 ust. 5 u.p.a. z art. 2, 45 ust. 1, art. 92 ust. 1 i art. 87 ust. 1 Konstytucji,

- naruszenie art. 193 Konstytucji przez nieprzedstawienie Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania o zgodność określonych przez stronę pozwaną przepisów z wskazanymi wzorcami kontroli.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli sąd poweźmie uzasadnione wątpliwości co do zgodności z Konstytucją przepisu aktu normatywnego mającego w sprawie zastosowanie, powinien wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem na podstawie art. 193 Konstytucji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 291/03, OSNC 2005, nr 4, poz. 71, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 2006 r., I CSK 321/06, niepubl., i cytowane w nim poglądy judykatury oraz piśmiennictwa). Sąd na podstawie art. 193 Konstytucji może również postawić pytanie o zgodność przepisu podustawowego z ustawą lub Konstytucją - jakkolwiek według utrwalonego w orzecznictwie poglądu, każdy sąd jest w zasadzie już sam uprawniony do oceny, czy przepisy rozporządzenia mogącego mieć zastosowanie w sprawie nie są sprzeczne z ustawą lub Konstytucją (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2008 r., III CZP 151/07, Biul. SN 2008, nr 2, s. 13). Nie ulega przy tym wątpliwości, że art. 193 Konstytucji dotyczy także Sądu Najwyższego, gdy od oceny zgodności, o której mowa w tym przepisie, zależy rozstrzygnięcie skargi kasacyjnej.

Wysuwane przez stronę pozwaną wątpliwości co do zgodności określonych w skardze kasacyjnej przepisów z wskazanymi w niej normami konstytucyjnymi oraz ustawowymi są jednak nietrafne, a częściowo nawet bezprzedmiotowe, czyli bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Strona pozwana kwestionując możliwość uznania art. 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. za źródło powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 ust. 1 Konstytucji) twierdzi, że przepis ten nie jest niezbędny do dostosowania prawa polskiego do wymagań Dyrektywy 2001/29 WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. U. UE.L.01.167.10), a przy tym narusza art. 21 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 64 Konstytucji. Stanowiąc, że producenci i importerzy kserokopiarek, skanerów i innych podobnych urządzeń reprograficznych umożliwiających pozyskiwanie kopii całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu są obowiązani do uiszczania określonym organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz twórców, artystów

wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców, opłat w wysokości nieprzekraczającej 3% kwoty należnej z tytułu sprzedaży wymienionych urządzeń i nośników, nakłada na producentów i importerów urządzeń reprograficznych arbitralnie, w szczególności bez uzasadnienia koniecznością zapewnienia właściwej ochrony praw twórców i wydawców, obowiązek cywilnoprawny o skutkach podobnych do wyłączenia. Skuteczną ochronę twórcom i wydawcom mogłyby zapewnić już środki przewidziane w rozdziale 9 i art. 116-117 u.p.a., gdyby tylko organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi wypracowały efektywne metody wykrywania naruszeń praw twórców i wydawców, a władze publiczne stworzyły system zapobiegania, wykrywania i zwalczania przestępczości przeciwko własności intelektualnej. Nie mając osiągnąć w tym względzie, władze publiczne nie mogą skutkami swych niepowodzeń obciążać legalnie działających przedsiębiorców: producentów i importerów urządzeń reprograficznych.

Ta argumentacja nie przekonuje. Spowodowana rozwojem techniki szeroka dostępność środków reprograficznych stała się czynnikiem poważnie zagrażającym interesom majątkowym twórców i wydawców. Ustanawiając art. 20 ust. 2 pkt 2 u.p.a., ustawodawca uznał, zgodnie ze współczesnymi tendencjami, za konieczne nałożenie na przedsiębiorców, którzy zapewniają dostęp do urządzeń ułatwiających kopiowanie i tym samym przyczyniają do wykorzystywania na dużą skalę utworów w ramach dozwolonego użytku osobistego, obowiązku cywilnoprawnego przekazywania części swych przychodów za pośrednictwem określonych organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi twórcom i wydawcom. Przewidziane w art. 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. opłaty na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania stanowią kompensatę uszczerbku doznawanego przez twórców i wydawców na skutek kopiowania w ramach dozwolonego użytku osobistego (art. 23 u.p.a.). W piśmiennictwie podkreśla się, że ustanowienie tych opłat koresponduje z wyrażoną w art. 35 u.p.a. normą, według której dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słusze interesy twórcy. Oceniając art. 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. z punktu widzenia treści art. 31 ust. 3 i art. 64 Konstytucji, nie można więc uznać zawartego w nim rozwiązania za arbitralne, nie uzasadnione, kluczowymi przy dokonywaniu tej oceny, wartościami

mogącymi w świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji usprawiedliwiać ustawowe ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw. Jeżeli zaś chodzi o powoływany także przez stronę pozwaną jako kryterium tej oceny art. 21 Konstytucji, to jego ust. 1 nie może być w ogóle odniesiony do stanu faktycznego sprawy, gdyż dotyczy on tylko własności w rozumieniu art. 140 k.c. (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 1999 r., P 2/98, OTK 1999, nr 1, poz. 2, oraz uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1999 r., III CZP 61/98, OSNC 1999, nr 12, poz. 201). Nie można także uznać zakładanego przez art. 20 ust. 2 pkt 2 u.p.a. przekazania części przychodów przez jeden podmiot innemu podmiotowi za wyłączenie w rozumieniu art. 21 ust. 2 Konstytucji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 czerwca 2005 r., P 25/02, OTK-A 2005, nr 6, poz. 65).

Z kolei art. 20 ust. 4 u.p.a., nie może być, zdaniem strony pozwanej, uznany w świetle art. 87 § 1 Konstytucji za źródło obowiązującego prawa dlatego, że przewidując, iż uzyskana z tytułu opłat ze sprzedaży urządzeń reprograficznych kwota przypada w połowie twórcom, a w połowie wydawcom, narusza objętą art. 2 Konstytucji zasadę przyzwoitej legislacji. Naruszenie tej zasady wynika z możliwości różnego rozumienia terminu „wydawca”. W szczególności nie wiadomo, czy w art. 20 ust. 4 u.p.a. chodzi tylko o wydawców, którym z mocy ustawy przysługują prawa do utworów (art. 11 i 99¹ u.p.a.), czy także o wydawców, którzy nabyli uprawnienia w drodze umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych lub umowy o korzystanie z utworu.

Powyższy zarzut jest chybiony dlatego, że nie uwzględnia rzeczywistego znaczenia art. 20 ust. 4 u.p.a., zharmonizowanego z rozwiązaniem przyjętym w art. 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. Artykuł 20 ust. 1 pkt 2 u.p.a. przyznaje przeciwko producentom i importerom urządzeń reprograficznych umożliwiającym kopiowanie całości lub części egzemplarza opublikowanego utworu roszczenie o opłaty z tytułu sprzedaży tych urządzeń nie bezpośrednio twórcom i wydawcom, lecz organizacjom zbiorowego zarządzania działającym na rzecz twórców lub wydawców. W konsekwencji znaczenie art. 20 ust. 4 u.p.a. sprowadza się do określenia zakresu, w jakim roszczenie o należne opłaty przysługuje organizacji (organizacjom) zbiorowego zarządzania działającej (działającym) na rzecz twórców,

a w jakim - organizacji (organizacjom) zbiorowego zarządzania działającej (działającym) na rzecz wydawców. Kwestia podziału opłat zainkasowanych przez organizację zbiorowego zarządzania działającą na rzecz wydawców pomiędzy wydawców nie jest objęta regulacją art. 20 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 u.p.a., a zatem nie wchodzi w ogóle w materię niniejszej sprawy. Ustanowienie zasad podziału opłat zainkasowanych na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 u.p.a. przez organizację zbiorowego zarządzania działającą na rzecz wydawców jest zadaniem tej organizacji, przewidzianym we wskazanym w art. 20 ust. 5 u.p.a. rozporządzeniu właściwego ministra.

Ze względu na zakres sprawy bezprzedmiotowy również okazał się zarzut niezgodności art. 20 ust. 5 u.p.a. w części dotyczącej podziału opłat z art. 2 i 92 ust. 1 Konstytucji. Zdaniem strony pozwanej, art. 20 ust. 5 u.p.a. we wspomnianej części uprawnia organ wykonawczy do wypełnienia luki ustawowej, tj. do wydania rozporządzenia w innym celu niż wykonanie ustawy, oraz nie zawiera wytycznych odnoszących się do treści rozporządzenia. Jak już jednak wyjaśniono, w sprawie nie chodzi o podział opłat zainkasowanych przez stronę powodową między wydawców, lecz o zasądzenie tych opłat na rzecz strony powodowej jako organizacji zbiorowego zarządzania działającej na rzecz wydawców.

Nie mogą też odnieść zamierzonego skutku pozostałe zarzuty, tj. zarzut niezgodności art. 20 ust. 5 u.p.a. z art. 2, 45 ust. 1 i art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz zarzut sprzeczności § 4 pkt 2 rozp. Min.Kult. z art. 2, 45 ust. 1, art. 92 ust. 1 i – w konsekwencji - art. 87 ust. 1 Konstytucji, a także art. 104 ust. 1 u.p.a. Zarzucana niezgodność art. 20 ust. 5 u.p.a. z art. 2, 45 ust. 1 i art. 92 ust. 1 Konstytucji ma się przejawiać w tym, że art. 20 ust. 5 u.p.a. upoważniając właściwego ministra do określenia w drodze rozporządzenia organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionych do pobierania opłat, przyznał temu ministrowi kompetencję do wydania rozstrzygnięcia w indywidualnej sprawie z zakresu administracji publicznej w formie zastrzeżonej dla aktu normatywnego oraz pozbawił gwarancji proceduralnych, w tym prawa do sądu, podmioty mające prawny interes w kwestionowaniu zgodności tego rozstrzygnięcia z prawem. Podobnie ujęty został zarzut sprzeczności § 4 pkt 2 rozp. Min.Kult. z art. 2, 45 ust. 1, art. 92 ust. 1 i art. 87 ust. 1 Konstytucji oraz art. 104 ust. 1 u.p.a. W uzasadnieniu tego zarzutu

podniesiono, że zgodnie z art. 104 ust. 2 u.p.a., podjęcie przez organizacje, o których mowa w art. 104 ust. 1 u.p.a., działalności określonej w ustawie wymaga zezwolenia właściwego ministra, tj. wydania przez niego odpowiedniej decyzji administracyjnej. Zdaniem strony pozwanej, również upoważnienie do pobierania opłat od producentów i importerów urządzeń reprograficznych powinno wymagać zezwolenia właściwego ministra, każdy bowiem podmiot, który z woli prawodawcy został ustanowiony dłużnikiem organizacji wymienionej w § 4 pkt 2 rozp. Min. Kult. ma oczywisty interes prawny w ustaleniu w stosownym postępowaniu administracyjnym, że jego domniemany wierzyciel nie ma ustawowych znamion, które powinien mieć wierzyciel w stosunku obligacyjnym powstałym z mocy art. 20 u.p.a.

Zarzuty te nie uwzględniają szczególnych okoliczności uzasadniających przyjęte w art. 20 ust. 5 u.p.a. rozwiązanie, zakładające upoważnienie właściwego ministra do określenia organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionych do pobierania przewidzianych w art. 20 ust. 1 u.p.a. opłat w drodze rozporządzenia. W literaturze przedmiotu wyjaśniono, że rozwiązanie to jest podyktowane specyfiką inkasa dokonywanego przez organizacje wskazane na podstawie art. 20 ust. 5 u.p.a. Chodzi przede wszystkim o szczególny tytuł tego inkasa. Jego przedmiotem są opłaty stanowiące rekompensatę za kopiowanie utworów, artystycznych wykonania i nagrań w ramach dozwolonego użytku osobistego, cechą zaś charakterystyczną konstrukcji prawnej tych opłat jest nieodnoszenie ich do sfery prawnej konkretnych podmiotów, których utwory lub przedmioty praw pokrewnych są wykorzystywane w ramach dozwolonego użytku osobistego, jak również brak bezpośredniego udziału podmiotów obowiązanych do uiszczania tych opłat w procesie kopiowania. Taka konstrukcja prawna omawianych opłat wyklucza udzielanie organizacjom zbiorowego zarządzania zezwolenia na podstawie art. 104 ust. 2 pkt 2 u.p.a. na podjęcie działalności w zakresie „inkasowania i podziału” tych opłat. (por. fragment uzasadnienia decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 października 2001 r., DP WPA 024/153/01/ik, który przytacza J. Bleszyński, *Podział opłat od producentów i importerów urządzeń kopiujących*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2001, nr 12, s. 3).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.), a kosztach postępowania kasacyjnego orzekł zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.